

УЧАСТЬ УКРАЇНЦІВ У II- МУ КОРПУСІ ВІЙСЬКА ПОЛЬСЬКОГО

Куш С.М., Бармак М.В.

Уже багато часу увагу істориків привертають проблеми пов'язані з Другою світовою війною. Радянський Союз всіляко намагався приховати історію України, тому часто суспільство не знало усієї правди. Після занепаду комуністичної системи у Східній Європі виникли нові виклики для істориків: переосмислити, переоцінити багато суперечливих подій.

Радянська історіографія часто обмежувала участь українців у Другій світовій війні тільки боротьбою в складі Червоної Армії та радянських партизанських з'єднаннях. Виникає питання участі українців у арміях іноземних військових формувань у роки Другої світової війни.

Особливий інтерес при цьому становить військове формування з поляків, відоме під загальною назвою Армія генерала Андерса, яка в період з 14 серпня 1941 р. до 11 вересня 1942 р. іменувалась як Армія Польська в СРСР, в період з 12 вересня 1942 р. до 20 липня 1943 р. мала назву Армія Польська на Сході, а з 21 липня 1943 р. до 10 липня 1947 р. називалася II корпус Війська Польського, в складі якого перебували українці [5].

Актуальність даної теми є очевидною, адже участь українців у II- му корпусі Війська Польського залишається малодослідженою сторінкою історії України. Вивчення даної теми, на мій погляд, може полегшити процес встановлення історичної справедливості по відношенню до етнічних меншин, що перебували у складі даного військового формування.

Дана тема знайшла відображення у наукових статтях, книгах та історичних дослідженнях. Основним джерелом щодо участі українців у польській армії ген. В. Андерса є спогади колишніх вояків армії Б. Дурбака, магістра права з Бучача, та у майбутньому, капрала II-го корпусу Війська Польського Т. Даниліва. Також спогади Ю. Єнка, майора В. Яніва, о. митрата І. Музички. Багато цінної та різнопланової інформації містять статті Н. Мизака та Т. Пилиповича. Також варті уваги праці польських істориків З. Семашко та Т. Рутковського.

Однією із причин появи українців у Армії генерала Андерса, була їх участь у складі Війська Польського під час радянсько-польської війни 1939 р. та їхнє перебування у радянських таборах

для військовополонених. Уся ця величезна маса населення стала соціальною базою для формування польської армії ген. Андерса [6].

Цікавим є той факт, що було зроблено декілька спроб створити польські збройні формування на території СРСР. Проте, ніхто не поспішав віддавати накази. Напад Німеччини на СРСР створив нову ситуацію і спонукав радянське керівництво піти на співпрацю з емігрантським урядом В. Сікорського .

Уже 12 серпня 1941 р. Верховна Рада СРСР видала декрет про амністію для польських громадян, які перебували на території СРСР. Завдяки підписаному радянсько-польському договору та декрету, багато громадян отримали шанс вийти з таборів та тюрем.

Можна стверджувати, що генералу Андерсу належить заслуга у частковому звільненні українців з радянських тюрем і концтаборів. Радянська влада часто виступала проти прийому до армії представників національних меншин, але ген. Андерс вперто протистояв такому підходу. Згодом процес помалу нормалізовувався, і велика маса населення рухалась в напрямі пунктів формування польської армії.

На перше завдання андерсівців відправили на Близький Схід для захисту нафтових родовищ. Спочатку до Ірану, а потім до Іраку. Перебуваючи на постой, II-й корпус безперервно навчався тактики ведення бою, вдосконалював нові взірці британської військової техніки; а хто з українців мав середню освіту, здобував знання у школі молодших командирів. Уся ця маса в Лівані освоювала високогірні курси вправ. Так, колишній вояк Т. Ладик розповідає, що в горах Лівану вони вивчали курс володіння новою протитанковою зброєю під назвою «Спігот», яка була надто важкою і її треба було носити на спині [4].

В українців на території Іраку посилюється власна національна свідомість і бажання об'єднатися. Вони таємно проводять з'їзди, на яких ухвалюють рішення просити британське командування виділити українців в окрему від поляків армійську одиницю. Проте, ці ідеї британське командування не підтримало [1].

З ходом часу II-й корпус все ближче передислоковувався до театру воєнних дій: з Ірану в Ірак, звідти до Лівану й Палестини, потім єгипетського м. Ісмаїлія, а звідти до Порт-Саїда, щоб переплисти до Італії. Найбільш кровопролитні бої в Італії тривали за гору біля містечка Монте-Кассіно [2].

З 11-го на 12 травня почалася атака на гору. З джерел стає відомо, що перший бункер здобув українець Михайло Паньківець.

Родом із с. Погорілки біля Сарнів на Волині . Він, незважаючи на остороги товаришів та кулі ворогів, кидався від бункера до бункера. На жаль, після четвертого підірваного німецького бункера Михайла Паньковця вразила ворожа куля. Напередодні 18-го травня, після тижневих напружених боїв, лінію «Густава» прорвали. Німці спішно покинули перетворений у фортецю монастир, з якого не залишилося каменя на камені, і на його розвалинах замайорів польський прапор, за який пролита також українська кров. Після закінчення війни у Європі, II-й корпус залишився в Італії як окупаційна сила союзницьких військ [3].

Отже, український чинник у процесі формування II корпусу Війська Польського був надзвичайно важливим та мав помітний вплив на радянсько-польські відносини загалом. У ході передислокації військового формування до місць бойових дій, українці здійснили чималі кроки для власної організації в єдину національну групу. Важливе значення мала спроба українців створити власне національне формування під командуванням англійської військової адміністрації. Українці у складі Армії генерала Андерса брали участь у бойових діях на території Італії практично до завершення Другої світової війни. Сьогодні ми знову переживаємо час війни. Тому, як ніколи, розуміємо потребу знову об'єднуватись та разом боротись заради перемоги, вчитись одне в одного та досліджувати разом.

Список використаних джерел

1. Лист Теодора Даниліва до Богдана Дурбака від 4-ого лютого 1967р.// Т.Данилів. Лондон. Архів Ю.Тимошенка: Коломия. С. 1-9.
2. Мизак Н. Українці у польській армії генерала В. Андерса (1942–1945 рр.). *Питання історії України*. Зб. наук. праць кафедри історії України Чернівецького ун-ту ім. Юрія Федьковича. Чернівці, 2012. Т. 15. С. 46–53.
3. Мизак Н. Українська кров під Монте-Кассіно. Чернівці 2013. С. 273
4. Олексій Бухало. Армія Андерса: українці на передовій польської перемоги. Режим доступу до ресурсу: <https://bbc.in/42MvrBP>.
5. Пилипович Т. Участь українців у складі Армії генерала Андерса (2- го Польського Корпусу) в роки Другої світової війни. *Актуальні проблеми вітчизняної та всесвітньої історії*: наук. записки Рівненського держ. гуманітарного ун-ту. Рівне: РДГУ, 2011. Вип. 22.– С. 97–99.
6. Siemaszko Z. Początki sowietyzacji (1939–1946). Londyn: Polska Fundacja Kulturalna, 2000. 439 s.